

Sygn. akt II AKa 90/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 kwietnia 2012 r.

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu w II Wydziale Karnym w składzie:

Przewodniczący:	SSA Barbara Krameris (spr.)
Sędziowie:	SSA Robert Wróblewski SSA Ryszard Ponikowski
Protokolant:	Anna Dziurzyńska

przy udziale Prokuratora Prokuratury Okręgowej del. do Prokuratury Apelacyjnej Beaty Lorenc - Kociubińskiej

po rozpoznaniu w dniu 12 kwietnia 2012 r.

sprawy **wnioskodawcy R. D.**

o odszkodowanie i zadośćuczynienie

z powodu apelacji wniesionej przez obrońcy

od wyroku Sądu Okręgowego we Wrocławiu

z dnia 12 grudnia 2011 r. sygn. akt III Ko 2/07

I. **utrzymuje mocy zaskarżony wyrok;**

II. **zasądza od Skarbu Państwa na rzecz adw. A. S. 120 złotych tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej wnioskodawcy z urzędu w postępowaniu odwoławczym oraz 27,60 złotych tytułem zwrotu VAT;**

III. **stwierdza, że koszty sądowe za postępowanie odwoławcze ponosi Skarb Państwa.**

UZASADNIENIE

R. D. w dniu 14 czerwca 1993 roku (data wpływu) wystąpił do Sądu Wojewódzkiego (obecnie Okręgowego) o odszkodowanie za niesłuszne tymczasowe aresztowanie w okresie od października 1983 roku do stycznia 1986 roku.

Wyrokiem z dnia 14 czerwca 2006 roku, sygn. akt III Ko 123/06, Sąd Okręgowy we Wrocławiu:

I. na podstawie art. 555 k.p.k. żądanie wnioskodawcy R. D. oddalił;

II. kosztami postępowania obciążył Skarb Państwa.

W wyniku apelacji wywiezionej przez pełnomocnika wnioskodawcy, **wyrokiem** z dnia 20 grudnia 2006 roku, sygn. akt II AKa 345/06, Sąd Apelacyjny we Wrocławiu uchylił zaskarżony wyrok i sprawę przekazał Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Wyrokiem z dnia 12 grudnia 2011 roku, sygn. akt III Ko 2/07, Sąd Okręgowy we Wrocławiu:

I. żądanie wnioskodawcy oddalił;

II. zasądził od Skarbu Państwa na rzecz adw. A. S. kwotę 147,60 złotych brutto tytułem wynagrodzenia za nieopłaconą pomoc prawną udzieloną wnioskodawcy z urzędu;

III. kosztami postępowania obciążył Skarb Państwa.

Apelację od zapadłego orzeczenia, wywiodła pełnomocnik wnioskodawcy, zaskarżając powyższy wyrok w całości na korzyść wnioskodawcy i zarzucając:

1. obrazę przepisów postępowania, a mianowicie art. 555 k.p.k., poprzez zaniechanie ustalenia przez Sąd, czy w niniejszej sprawie zachodzą wyjątkowe okoliczności, uzasadniające niedotrzymanie przez wnioskodawcę terminu do złożenia żądania odszkodowania za niesłuszne tymczasowe aresztowanie,

2. obrazę przepisów prawa materialnego, a to art. 5 k.c. poprzez jego niezastosowanie, w sytuacji, gdy zarzut przedawnienia może być uwzględniony jedynie w sytuacji, gdy jest sprzeczny z zasadami współzycia społecznego.

Podnosząc powyższe zarzuty, pełnomocnik wnioskodawcy wniosła o :

- zmianę zaskarżonego wyroku i orzeczenie zgodnie z żądaniem wnioskodawcy o odszkodowanie za niesłuszne tymczasowe aresztowanie

ewentualnie:

- o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

W uzasadnieniu powyższych zarzutów pełnomocnik wnioskodawcy wskazała, że Sąd Okręgowy nie poczynił jakichkolwiek ustaleń czy, pomimo zgłoszenia przez Prokuratora zarzutu przedawnienia, roszczenie wnioskodawcy nie było usprawiedliwione, albowiem wnioskodawca nie znał terminu dla wniesienia takiego żądania, a także miał obawy przez zgłoszeniem takiego roszczenia. Dodatkowo, jak wskazała skarżąca, wnioskodawca R. D. uchybił ustawowemu terminowi jedynie o 3 tygodnie. Ponadto, pełnomocnik wnioskodawcy podniosła, że zgłoszenie żądania odszkodowawczego za niesłuszne tymczasowe aresztowanie po upływie przepisane terminu, prowadzi do oddalenia wniosku tylko i wyłącznie na zarzut osoby uprawnionej, jednakże dopiero po ustaleniu, że podniesienie tego zarzutu nie zostanie uznane za sprzeczne z zasadami współzycia społecznego, a w niniejszej sprawie Sąd Okręgowy nie poczynił takich ustaleń, a jedynie lakonicznie stwierdził, że podniesienie zarzutu przedawnienia nie jest sprzeczne z zasadami współzycia społecznego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Apelacja nie zasługiwała na uwzględnienie.

Wbrew temu co twierdzi skarżąca, Sąd Okręgowy nie dopuścił się ani obrazy przepisów postępowania, ani prawa materialnego, a poczynione przez niego ustalenia są prawidłowe i w żaden sposób nie godzą w zasady współzycia społecznego.

Prokuratura Rejonowa dla Wrocławia-Śródmieścia wszczęła wobec R. D. postępowanie (sygn. akt 2 Ds. 57/83) o czynny z art. 76 § 2 i inne ówczesnie obowiązującej ustawy skarbowej.

Postanowieniem Prokuratury Rejonowej dla Wrocławia-Śródmieścia z dnia 21 października 1983 roku wobec R. D. zastosowano środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania.

Akt oskarżenia wpłynął do Sądu Rejonowego dla Wrocławia-Fabrycznej w dniu 31 grudnia 1984 roku. R. D. został oskarżony o popełnienie czynów z art. 222 d.k.k. w zw. z art. 58 d.k.k. oraz art. 82 § 2 u.k.s.

Postanowieniem z dnia 29 stycznia 1986 roku (sygn. akt II K 978/84) Sąd Rejonowy dla Wrocławia-Fabrycznej uchylił zastosowany wobec R. D. środek zapobiegawczy (k. 4962 akt o sygn. II K 978/84). Dnia 30 stycznia 1986 roku wystawiono nakaz zwolnienia (k. 4963 akt o sygn. II K 978/84) i tego dnia R. D. opuścił Areszt Śledczy (k. 4966 akt o sygn. II K 978/84).

Postanowieniem z dnia 29 grudnia 1989 roku (sygn. akt II K 978/84) Sąd Rejonowy dla Wrocławia-Fabrycznej na podstawie art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 7 grudnia 1989 roku o amnestii (Dz.U. z 1989 r., Nr 69, poz. 390) umorzył postępowanie karne wobec oskarżonego R. D.. Powyższe postanowienie uprawomocniło się 21 maja 1990 roku (akta Sądu Rejonowego dla Wrocławia-Fabrycznej, sygn. akt II K 978/84, t. XXIX).

Zgodnie z treścią art. 552 k.p.k., w przypadku niesłusznego skazania, w wyniku którego wykonana została kara w całości lub w części (§ 1 i 2) lub niesłusznego orzeczenia i wykonania środka zabezpieczającego (§ 3), skazanemu przysługuje prawo do ubiegania się o odszkodowanie i zadośćuczynienie z tytułu poniesionej szkody i doznanej krzywdy. Odszkodowanie i zadośćuczynienie przysługuje również w wypadku niewątpliwie niesłusznego tymczasowego aresztowania lub zatrzymania (§ 4). Według dyspozycji art. 555 k.p.k., roszczenia przewidziane w rozdziale 58 przedawniają się po upływie roku od daty uprawomocnienia się orzeczenia dającego podstawę do odszkodowania i zadośćuczynienia, w wypadku tymczasowego aresztowania - od daty uprawomocnienia się orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, w razie zaś zatrzymania - od daty zwolnienia.

Zapadłe w sprawie postanowienie o umorzeniu postępowania wobec wnioskodawcy R. D. jest orzeczeniem kończącym sprawę i to od daty jego prawomocności biegł roczny termin do złożenia wniosku o odszkodowanie i zadośćuczynienie. Postanowienie Sądu Rejonowego dla Wrocławia-Fabrycznej z dnia 29 grudnia 1989 roku (sygn. akt II K 978/84) o umorzeniu postępowania wobec oskarżonego R. D. uprawomocniło się 21 maja 1990 roku. Wniosek o odszkodowanie i zadośćuczynienie R. D. złożył w dniu 14 czerwca 1993 roku (data wpływu), a więc 3 lata, 3 tygodnie i 3 dni po uprawomocnieniu się postanowienia o umorzeniu. Oznacza to, że wnioskodawca uchybił terminowi o ponad 2 lata.

Wbrew temu co twierdzi w złożonym środku odwoławczym pełnomocnik wnioskodawcy, nie jest zadaniem Sądu badanie czy niedotrzymanie terminu z art. 555 k.p.k. nie jest usprawiedliwione wyjątkowymi okolicznościami. To strona powinna wykazać, że uchybienie terminu było wynikiem takich okoliczności, a uwzględnienie zarzutu przedawnienia byłoby sprzeczne z zasadami współzycia społecznego. Zarówno w orzecznictwie jak i doktrynie ugruntowało się już stanowisko, że „podniesienie zarzutu przedawnienia jest korzystaniem przez prokuratora z przysługującego mu prawa. Twierdzenie wnioskodawcy, iż skorzystanie z tego prawa jest sprzeczne z zasadami współzycia społecznego, wymaga wskazania, jakie konkretne zasady współzycia społecznego zostały przez to naruszone oraz udowodnienia faktów uzasadniających ten zarzut. Nie wystarczy, zatem ogólne i lakoniczne powołanie się na naruszenie powyższej normy i odesłanie się do ogólnych zasad słuszności (1).” (tak: Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 8 listopada 2007 r., IV KK 406/07, LEX nr 346747, Prok.i Pr.-wkł. 2008/11/29, Biul.PK 2008/2/36, podobnie: Sąd Apelacyjny w Krakowie w wyroku z dnia 8 czerwca 2010 roku, II AKa 88/10, KZS 2010/10/23, a także w wyroku z dnia 6 czerwca 2006 roku, II AKa 86/06 i w wyroku z dnia 10 sierpnia 2005 roku, II AKa 158/05, KZS 2005/7-8/90).

Zarówno z zeznań wnioskodawcy jak i apelacji pełnomocnika nie wynika, jakie zasady współzycia społecznego miałyby zostać naruszone w wyniku uwzględnienia zarzutu przedawnienia roszczenia.

Wnioskodawca R. D. podał jedynie, że zwlekał ze złożeniem wniosku o odszkodowanie ponieważ usiłował wyegzekwować swoje roszczenie co do zabezpieczonych w sprawie pieniędzy oraz srebrnych wyrobów, a sprawa o

sygn. akt II K 978/84 była bardzo obszerna. Bał się, że wszczynając kolejną sprawę, może stracić to, co ma na koncie. Ponadto, wnioskodawca podniósł, iż nie znał on terminu do złożenia wniosku o odszkodowanie (k. 13). Pełnomocnik wnioskodawcy, powołując się na wskazane powyżej okoliczności, podniosła, że uwzględnienie zarzutu przedawnienia było niezgodne z zasadami współzycia społecznego. Jednocześnie, powołała zasadę wyrażoną w art. 5 k.c., zgodnie z którą nie można czynić ze swego prawa użytku, który by był sprzeczny ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem tego prawa lub z zasadami współzycia społecznego.

"Zasady współzycia społecznego" w rozumieniu art. 5 k.c. są pojęciem pozostającym w nierozłącznym związku z całokształtem okoliczności danej sprawy i w takim całościowym ujęciu wyznaczają podstawy, granice i kierunki jej rozstrzygnięcia w wyjątkowych sytuacjach, które przepis ten ma na względzie. Dlatego do zastosowania tego przepisu konieczna jest ocena całokształtu szczególnych okoliczności danego rozpatrywanego wypadku w ścisłym powiązaniu nadużycia prawa z konkretnym stanem faktycznym. (tak: Piasecki K., Kodeks cywilny. Komentarz. Księga pierwsza. Część ogólna, Zakamycze 2003). Wypowiadając się w temacie stosowania powołanego przepisu, Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 8 listopada 2002 roku, podniósł że: „kolizję wartości przejawiającej się w pewności stosunków prawnych, chronionej instytucją przedawnienia, oraz wartości, jaką stanowi prawo pokrzywdzonego do uzyskania ochrony prawnej naruszonego dobra, można **w wyjątkowych wypadkach** rozwiązywać przy pomocy klauzuli zawartej w art. 5 k.c.” (tak: Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 8 listopada 2002 roku, III CKN 115/00, LEX nr 75288). Nadto, w wyroku z dnia 7 czerwca 2000 roku wskazał, że: „podniesienie zarzutu przedawnienia może być uznane za nadużycie prawa jedynie zupełnie wyjątkowo. Aby w danym wypadku można było przyjąć, że podniesienie zarzutu przedawnienia jest nie do pogodzenia z zasadami współzycia społecznego, musi zostać w szczególności wykazane, iż bezczynność wierzyciela w dochodzeniu roszczenia była usprawiedliwiona wyjątkowymi okolicznościami. Istotne znaczenie dla oceny zarzutu przedawnienia z punktu widzenia zasad współzycia społecznego może mieć zwłaszcza czas opóźnienia w dochodzeniu roszczenia” (tak: Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 7 czerwca 2000 r., III CKN 522/99, LEX nr 51563).

Przenosząc powyższe rozważania na grunt niniejszej sprawy, nie ulega wątpliwości, że toczące się postępowanie w sprawie odzyskania zabezpieczonych w postępowaniu przygotowawczym przedmiotów i odblokowania kont, nie miało żadnego wpływu na możliwość dochodzenia przez wnioskodawcę odszkodowania i zadośćuczynienia za niesłuszne tymczasowe aresztowanie. Są to bowiem dwa zupełnie niezależne od siebie postępowania, a wynik jednego w żaden sposób nie wpływa na rozstrzygnięcie tego drugiego. Także nieznanostwo przez wnioskodawcę terminu do złożenia wniosku nie może być uznana za okoliczność wskazującą, że uwzględnienie zarzutu przedawnienia godzi w zasady współzycia społecznego. W trakcie rocznego terminu do złożenia wniosku o odszkodowanie i zadośćuczynienie wnioskodawca R. D. przyjął bierną postawę, a rezygnacja z dochodzenia należnego mu świadczenia – nawet jeżeli podyktowana obawą utraty pieniędzy lub należących do niego przedmiotów - była wynikiem jego decyzji. Ponadto, przekroczenie terminu do złożenia stosownego wniosku wynosi nie kilka tygodni - jak błędnie wskazuje pełnomocnik wnioskodawcy, ale ponad dwa lata. Jest to znaczne uchybienie terminowi jaki przewidział ustawodawca i trudno znaleźć uzasadnienie dla takiego postępowania. Po stronie wnioskodawcy nie miały bowiem miejsca żadne tego typu przeszkody, które uniemożliwiłyby lub znacznie utrudniały złożenie stosownego wniosku.

Okoliczności będące przyczyną zwłoki w żaden sposób nie mogą być podstawą do kwestionowania skuteczności zarzutu przedawnienia z powołaniem się na konstrukcję nadużycia prawa.

Wnioskodawca powołał się ostatecznie na zasadność swojego żądania i poczucie krzywdy w związku z zastosowaniem wobec niego tymczasowego aresztowania. Jak jednak wskazano w powołanym powyżej orzeczeniu Sądu Najwyższego z dnia 8 listopada 2007 roku: „nie wystarcza również samo powołanie się na niewątpliwą niesłuszność aresztu, poczucie sprawiedliwości czy słuszności, gdyż utożsamianie tych pojęć z pojęciem zasad współzycia społecznego, praktycznie wyłączałoby możliwość podniesienia przez prokuratora zarzutu przedawnienia, a co za tym idzie, zawsze nakazywałoby sądom uwzględniać przedawnione roszczenia o odszkodowanie za niesłuszne tymczasowe aresztowanie (2)” (tak: Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 8 listopada 2007 r., IV KK 406/07, LEX nr 346747, Prok.i Pr.-wkl.

2008/11/29, Biul.PK 2008/2/36, podobnie: Sąd Apelacyjny w Lublinie w wyroku z dnia 23 lipca 2009 roku, II AKa 115/09, LEX nr 523983).

Wnioskodawca R. D. w żaden sposób nie wykazał, że uwzględnienie zarzutu przedawnienia naruszałoby zasady współżycia społecznego. Pomimo, że Sąd I instancji do kwestii uwzględnienia przedawnienia w kontekście braku naruszenia tych zasad ustosunkował się dosyć lakonicznie, przyznać należy, że ocena ta jest niewątpliwie trafna. Dokonując natomiast analizy faktów wskazanych przez wnioskodawcę R. D. jak i zarzutów zawartych w apelacji pełnomocnika wnioskodawcy, Sąd Apelacyjny nie znalazł podstaw do przyjęcia, że w trakcie orzekania w niniejszej sprawie, Sąd I instancji dopuścił się uchybień określonych w art. 438 pkt 1 i 2 k.p.k.

Uwzględniając powyższe, zaskarżony wyrok należało utrzymać w mocy.

Podstawę orzeczenia o obciążeniu Skarbu Państwa kosztami postępowania odwoławczego stanowił przepis art. 554 § 2 k.p.k.

Zasądzenie od Skarbu Państwa na rzecz adw. A. S. wynagrodzenia za pomoc prawną udzieloną wnioskodawcy z urzędu w postępowaniu odwoławczym znajduje podstawę w art. 29 ustawy Prawo o adwokaturze. Wysokość tego wynagrodzenia została wyliczona w oparciu o treść § 14 ust. 6 oraz § 2 ust. 3 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz.U. z 2002 r., Nr 163, poz. 1348).